

DE STEM VAN HET KIND

spiegel van de samenleving

Stichting Delft In Ovatie 2023

introductie

Tijdens de coronapandemie hebben we kinderen nauwelijks gehoord. Ze kregen geen podium. Maar juist ook de jeugd had te lijden onder de opgelegde maatregelen. Er is kinderen niet gevraagd naar hun gevoelens, reacties of hun mening. En al helemaal niet naar wat de situatie met hen doet, hoe ze tegen de wereld aankijken of die graag willen zien.

Kinderen komen nauwelijks aan het woord bij maatschappelijke veranderingen die ook hen raakt. Denk aan oorlogen en epidemieën. Met name door de maatregelen als gevolg van de coronapandemie moesten zij vriendjes en familie missen. Het dagelijkse kinderleven zag er ineens heel anders uit. Maar hoe begrijpen zij een probleem en leren ermee om te gaan als zij niet mogen meedenken over oplossingen?

Luisterend oor

Het is voor iedereen belangrijk dat gevoelens en emoties worden herkend en gerespecteerd. Indien nodig en als het mogelijk is, moet de oorzaak van die gevoelens worden aangepakt. Voor kinderen is dat niet makkelijk. Zij missen kennis en ervaring om uit te putten. Zij kunnen voor hen niet te duiden zaken nog niet onder woorden brengen. Zij hebben behoefte aan een luisterend oor, een handreiking en emotionele ondersteuning.

Hun visie op de wereld

Met 'De Stem van het Kind' proberen wij bij te dragen aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van een kind.

Dat gebeurt door het kind zelf een stem te geven. Hierbij draait het niet om oplossingen. Wel gaat het erom uitingen van kinderen zichtbaar en bespreekbaar te maken. En als wij iets hebben geleerd van dit initiatief, dan is het wel dat kinderen complexe onderwerpen vaak treffend weten te verwoorden en te verbeelden. Daarmee komt niet alleen hun visie op de wereld in beeld, maar krijgen wij als volwassenen ook een krachtige spiegel voorgehouden.

Wij kijken terug op een rijke ervaring en een inspirerend traject. We hopen met dit boekje een kleine bijdrage te leveren aan een betere wereld.

januari 2023

Stichting Delft In Ovatie

de tijd

nu is nu

met een paraplu

dadelijk is dadelijk

dadelijk moet nog komen

daar kan ik al vast over dromen

vandaag is vandaag

dat zeg ik graag

morgen is morgen

daarom houd ik al mijn zorgen

verborgen

nu moet ik gaan

oh jee, er komt een kleine traan

ik wil niet gaan

emotie

Emotie

Een kind groeit. Daarmee wordt ook zijn of haar wereld groter, want het aantal contacten neemt toe. Kinderen vergelijken zichzelf steeds meer met leeftijdsgenoten en volwassenen. Daardoor leren ze zichzelf, de anderen en de maatschappelijke normen en waarden steeds beter kennen, niet alleen emotioneel gezien, maar ook wat kennis betreft. Hiervoor is een goede sociaal-emotionele ontwikkeling belangrijk.

Ruimte om zichzelf te zijn

Voorwaarde bij een sociaal-emotionele ontwikkeling is dat een kind zich emotioneel veilig voelt. Maar dan moet het wel worden gehoord en ondersteuning krijgen. En het kind moet kunnen rekenen op een warme ontvangst, zowel individueel als in een groep. Het moet de ruimte krijgen zichzelf te zijn, alles te mogen en kunnen ontdekken, vooral sociaal. Het kind moet zo ook de kans krijgen met emoties te leren omgaan.

definitie en ontwikkeling

Gevoelens door bepaalde situaties opgewekt, gaan samen met een lichamelijke reactie, gezichtsuitdrukking en gedrag.

Er zijn vier basis-emoties: blij, bang, boos en bedroefd. Alle andere emoties zijn hiervan afgeleid. Gevoelens zijn nooit het probleem, wél hoe mensen ermee omgaan.

Omgaan met emoties:

1. Door groei en rijping van het zenuwstelsel
2. Door temperament en niveau van ontwikkeling
3. Door sociaal functioneren van ouders (voorbeeldfunctie) en steun (reacties) uit de omgeving

Het nut van emoties:

Emoties zijn nodig om te overleven. Angst beschermt tegen gevaar. Boosheid geeft energie om voor onszelf op te komen en zorgt dat anderen rekening met ons houden. Via verdriet verwerken we nare ervaringen en kunnen anders naar een situatie kijken. Emoties zetten aan tot handelen.

Ontwikkeling

De emoties van een kind zijn sterker dan die van volwassenen. Een 4 tot 7-jarige peuter of kleuter ontdekt de eigen ‘ik’. Dit kind wil meer dan het kan. Dat gaat gepaard met de nodige frustraties. Er is nog geen sprake van herkennen, uiten, begrijpen van en controle over emoties. Wel kunnen ze aangeven boos of verdrietig te zijn, maar die emoties onder controle houden is nog moeilijk.

Volwassenen kunnen wel de boodschap geven dat ze zich moeten beheersen. Het gaat dan slechts over het reguleren van emoties, want ze mogen er zijn. De peuter of kleuter moet ermee leren omgaan, langzaam begrijpen wat wel en niet kan. Fantasie en werkelijkheid lopen nog door elkaar, waardoor ze zich niet veilig voelen. Ze hebben behoefte aan duidelijkheid. Ze willen weten wat er van hen wordt verwacht.

7-10 jaar

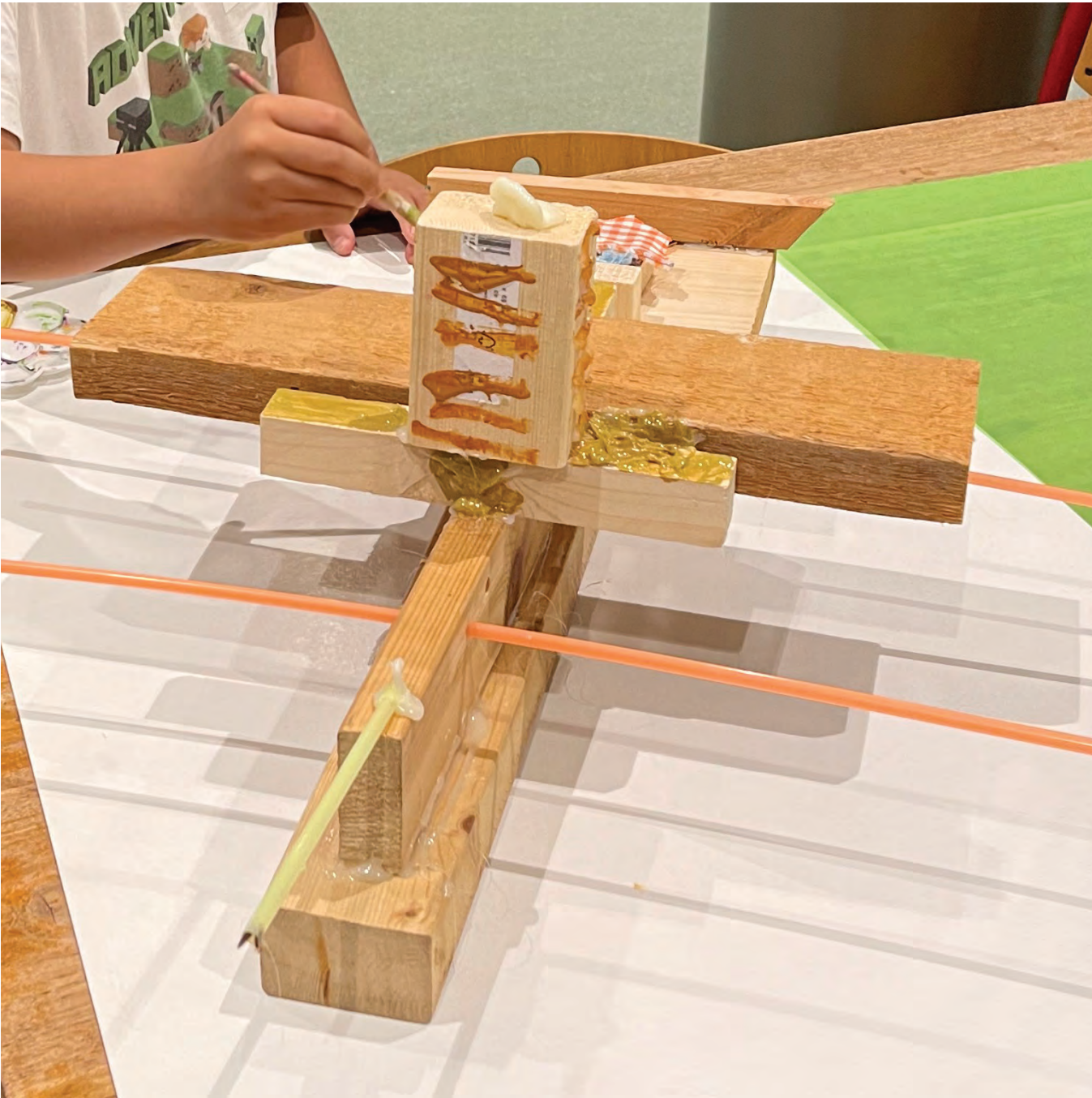
Bij 7 tot 10-jarigen worden vriendschappen steeds belangrijker, zo ook gedragscodes (van de groep). Dat komt doordat deze kinderen zich steeds beter in de situatie van andere kinderen kunnen verplaatsen. Regels worden vaak star toegepast “zoals het hoort”. Emotioneel worden ze steeds stabiel en zijn in staat dat ook al onder woorden brengen. Dat gebeurt eerst met nogal eens wat stemmingswisselingen en angsten voor verandering, maar die nemen af.

10-12 jaar

10 tot 12-jarigen willen zich onderscheiden, een identiteit ontwikkelen. Maar ze willen ook ergens bij horen om zich veilig te voelen. Ondanks de weinige levenservaring beginnen ze situaties en gevoelens te beredeneren. Er is sprake van toenemende maatschappelijke betrokkenheid. Ze vormen een eigen mening over wat goed en slecht is en over waarden en normen. 10 tot 12-jarigen zijn steeds kritischer naar en over hun ouders.

12 jaar

12-jarigen komen in de pubertijd. Door de ontwikkeling van de hersenen plus invloed van hormonen zijn ze emotioneel, kunnen angstig en verdrietig reageren. Ze willen iemand zijn en nemen vooral onder groepsdruk grote risico's. Op weg naar de 16-jarige leeftijd maakt een puber steeds meer weloverwogen keuzes, niet langer door emoties gestuurd.

Te gebruiken materiaal tijdens workshops. Het meeste is al eerder gebruikt. Het materiaal moet vooral uitdagen vanwege de vorm, kleur, in samenstelling, in gebruik en vanwege de leeftijd.

proces inleiding

Om te komen tot een volwaardig product, stelden de organisatoren met betrokkenen een aantal spelregels op. Dit om te voorkomen dat er enerzijds verkeerde of andere doelen worden nagestreefd. Anderzijds moeten de spelregels het kind in alle omstandigheden beschermen.

Het moge duidelijk zijn dat er geen vastomlijnd eindproduct voor ogen stond. Het ging om het in beeld brengen van de emoties van kinderen. Dit in samenhang met bijzondere omstandigheden of gebeurtenissen. Hierbij stond het kind te allen tijde centraal. Als geheel was het project een te bewandelen pad dat gaandeweg steeds meer inzicht bood in het onderwerp en de mogelijkheden.

Volledig op zijn gemak
Er is tijdens het project alleen met kinderen gewerkt na toestemming van ouders en scholen. Het kind moest zich volledig op zijn gemak voelen. Daarom werd in alle omstandigheden geprobeerd een veilige en bekende omgeving te creëren. Op de achtergrond stond steeds een psycholoog als vraagbaak en preventieve therapeut paraat. De betrokken leiding van de workshops, fotosessies en interviews waren pedagogisch geschoolde medewerkers.

Het ging niet om perfectie of om iets moois te maken, maar om het kind bewust te maken van de eigen emoties. Vandaaruit kan het zich verder ontwikkelen.

Er was aandacht voor weerbaarheid en bewustwording om het kind tegen zichzelf te beschermen in geval het zich te open opstelt. Uitgangspunt was vooral het kind aan het woord te laten en geen gedachten voor hem of haar in te vullen. Het was zaak het kind vrij te laten in het uiten in beelden, verhalen, dans of muziek.

Podium voor het kind
Het proces werd in daarvoor opgesplitst in vijf delen. Bij elk daarvan stond het creatieve proces centraal. Emoties werden er besproken en in beeld gebracht. Om tot dat punt te komen begon het proces met het gezamenlijk bespreken wat emoties/gevoelens zijn. Daarbij zijn open vragen gesteld en kinderen droegen zelf ideeën en antwoorden aan. In bepaalde gevallen hielp een vragenlijst om meer individueel inzicht bij een kind te verkrijgen. Deze lijst kon per kind variëren. Via interviews, eventueel tijdens het creatieve proces, waren onduidelijkheden of vragen voor het kind nader te bespreken en inzichtelijk te maken.

Hierna volgden de presentaties, zowel individueel als per groep. Het gemaakte werk is gebruikt om de emoties in beeld te brengen en uit te leggen hoe de wereld er volgens het kind zou mogen uitzien.

Tot slot is nu al het materiaal tentoongesteld. Dit gebeurt wederom om het proces en de emoties centraal te stellen. Het zorgt niet alleen voor een podium voor het kind. Het geeft ook de

ouders of begeleiders een aanvullend beeld van het emotionele kader van het kind.

Al met al betreft het een bespiegeling van het emotionele leven van het kind, maar zeer zeker ook een spiegel die het kind de samenleving voorhoudt.

proces

A. Samen uitleggen wat emoties en gevoelens zijn. Dit vooral door open vragen te stellen en reacties van de kinderen zelf te laten komen.

1. Er waren klassikaal inleidende gesprekken. Daarbij kwamen vragen aan bod als: wat is een gevoel of emotie? Noem een gevoel of emotie? Heb je die? Zo ja, hoe beleef je die? Heb je nu een gevoel of emotie? Is die spannend, een beetje angstig of vervelend? Laat eens zien wat je doet als je blij bent? En wat als je verdrietig bent of boos? welk geluid maak je dan? Laat blijheid eens horen, en verdriet of boosheid? Schreeuw je dan, word je stil of huil je? Schrijf alle gevoelens op die je kent. (Dat gebeurt gezamenlijk rond een groot vel papier bij het maken van een mindmap).

2. Wat doe je met bepaalde gevoelens? Vormen ze een probleem? Praat je erover? Of wil je ze kwijt in een tekening? Kies een emotie, iets wat je nu voelt. Schrijf of teken alles wat er in je opkomt. Welke kleur geef je dat gevoel? Welk gezicht hoort daarbij? Welke houding, welke vorm? Laat de andere kinderen raden welke emotie je hebt beschreven of getekend. Welke kleding past bij een bepaalde emotie? Trek je andere kleren aan als je anders voelt?

3. Begrijpen anderen wat jij voelt en wat je doet. Bespreek dit aan de hand van de mindmap. De bedoeling is je gemakkelijk te voelen bij je eigen emoties en die van de ander. Voelt het fijn om ze te bespreken, emoties te delen en dat je het mag noemen? Kun je er

goed naar luisteren als iemand anders erover praat. Herken je een emotie? Welk beeld roept een bepaalde emotie op?

4. Kun je een emotie ook in muziek uitdrukken? Hooft er een ritme bij als je aan een bepaald beeld denkt? Kun je dat ritme op een tekenvel aangeven? Moet het harde of zachte muziek zijn? Kun je dat in kleur of vorm aangeven? Welk instrument hoort bij een bepaalde emotie? Denk je aan een trommel, trompet of een harp? Welke dans hoort bij een bepaalde emotie? Voer hem eens uit?

5. Als je bedroefd bent, wat maakt je dan blij? Kun je het oplossen als je verdrietig bent? Hoe? Al pratende mogen jullie ook tekenen of dansen. Je hoeft niet per se iets te zeggen.

proces

B. De vragenlijst is bedoeld om kinderen aan te zetten hun fantasie te gebruiken. Zo gaan ze creatief met dit onderwerp om. Wat is fantasie? Wat voel je werkelijk. Wat wil je zelf het liefst. Bespreek de vragen en de antwoorden. Kies een emotie en werk die uit in de 3D kijkdoos, een diorama. Geef uitleg over vorm/kleur, los en verbonden staan, mooi of lelijk. Dit kan individueel, maar ook in een groep.

C. Tijdens het maken van een diorama worden interviews gehouden. Kinderen spreken zich hardop uit over een emotie, een verhaal of gebeurtenis of iets in een eigen gecreëerde wereld. Het zijn persoonlijke vragen die emotie oproepen en reacties ontlokken. Vaak wordt tijdens dit vertellen duidelijker wat kinderen tijdens de workshops maken en welke gedachten erachter steken. Hierdoor kan het kind zich breder uiten en duidelijk maken wat het bedoelt.

D. De presentatie is per groep of per werkstuk te geven. Hierbij wordt een aantal vragen beantwoord. Welke gebeurtenissen vinden jullie nu het ergste of juist het fijnst? Hoe zouden jullie willen dat de problemen in de wereld worden aangepakt? Kun je elkaar interviewen over wat jullie samen voelen? Hoe praten jullie daarover? Wat zijn de te bespreken problemen? Kun je daarover een brief schrijven en foto's maken? Hoe zou je jullie boodschap aan de wereld kunnen laten zien met tekeningen, werkstukken en foto's met tekst? Waar zouden jullie aan willen werken om de problemen op

te lossen?

E. De tentoonstelling is een overzicht van alles wat is gemaakt (ook de interviews, de muziek, de dans, kleding etc.). De stukken zijn bewerkt met ouders en onderwijspersoneel. Het eventuele tentoonstellen van werkstukken, brieven en foto's in een school gebeurt voor ouders en grootouders.

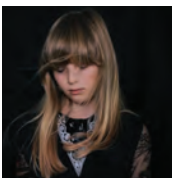

deelnemende kinderen

Het verbinden van mensen en organisaties in Delft. Dit ter bevordering van de Delftse cultuur in het bijzonder, met aandacht voor innovatie en muziek. Dat is de doelstelling van de stichting Delft In Ovatie.

Bij het project ‘De Stem van het Kind’ staat de emotie van de kinderen centraal en de wijze waarop zij deze kunnen uiten.

De deelnemende kinderen zijn allen afkomstig uit Delft, echter niet allen van oorsprong. Dit geeft het project een bijzondere dimensie. Hiermee komt vooral tot uiting dat het kinderen zijn. Allen nog redelijk open en vrij van ervaring. Zij reageren dan ook vooral emotioneel en out of the box op de meest uiteenlopende vraagstukken. In totaal hebben meer dan honderd kinderen deelgenomen aan het project.

thema's uit interviews

Thema's uit interviews

Na afronding van de interviews bleken vier thema's prominent benoemd. Hierbij ging het over afscheid, veiligheid, (wereld)problemen en de wensen voor de toekomst.

Afscheid

Bij afscheid ging het vooral over het missen van familie en vrienden. Dat was het gevolg van een overlijden of door het besef dat iemand niet overal tegelijk kan zijn. Daardoor moet iemand per definitie mensen missen. Denk aan vaak verhuizen. Dat leidt tot regelmatig afscheid moeten nemen.

Veiligheid

Veiligheid kwam als serieus thema ter sprake. Iedereen blijkt behoefte te hebben aan een prettige omgeving zonder voortdurend over de schouder te moeten kijken. Zelfs de 'safe room' kwam ter sprake. Er werden ideeën geopperd om een muziekstad te bouwen of te organiseren dat er aan het strand valt te wonen, hetgeen blijkbaar als vrij en onbekommerd wordt ervaren.

(Wereld)problemen

(Wereld)problemen gingen over grote thema's zoals oorlog, honger en de achteruitgang van de natuur. Met name pesten, frustraties en teleurstellingen in het algemeen, kwamen hierbij eveneens aan bod. Bijzonder om te ervaren was dat leeftijd hierbij geen rol speelt. Het zijn nota bene thema's die steeds weer terugkomen in het leven.

Wensen voor de toekomst

Tot slot vielen positieve wensen voor de toekomst op waarbij grenzeloos wordt gedroomd. Een mooi voorbeeld is een van de kinderen die niet-aardige dingen de wereld uit wil schieten. Of dat wensen altijd uitkomen. Maar de mooiste verlangens gaan over heel gewone dingen zoals gelukkig zijn met het leven of allen gelijk kunnen en mogen zijn.

Als boodschap die geldt voor iedereen valt te melden dat de kinderen vonden dat er wat meer en beter naar hen kan worden geluisterd. Ze willen worden gezien en gehoord. Het zijn net grote mensen in een notendop.

tentoonstelling:
zij-ingang Maria van Jessekerk, Delft
Jozefstraat v/h Molenpoort
10 tot 19 februari 2023
13.00 tot 17.00 uur, of op afspraak

Proefopstelling projectie voor de tentoonstelling
Martijn Verbeij, Studio Convex

tentoonstelling

Elk project dat de stichting Delft In Ovatie heeft georganiseerd kent een publieke presentatie. Dat gebeurt in de vorm van een uitvoering of een expositie. Het kan ook, zoals in dit geval, als combinatie van een projectie, een tentoonstelling en een begeleidend boekje.

De workshops zijn tot stand gekomen op de locaties van de afzonderlijke scholen. De film en de foto's zijn ook hier voorbereid en voor de presentatie afgemonteerd in de studio's van de betrokken professionals.

Het boekje is als illustratie van het proces en het project samengesteld. De Maria en Jessekerk heeft ons toegang gegeven tot de Sint Jozefzaal. Hier vindt de tentoonstelling plaats in februari 2023.

Financiële steun is ontvangen van Stichting voor Hulp aan Delftse Jongeren, Fonds 1818, de TU Delft, de gemeente Delft en instanties die anoniem willen blijven.

Zonder sponsoring hadden wij dit project niet kunnen realiseren. Wij willen de sponsoren dan ook hartelijk danken voor hun bijdrage.

colofon

Scholen die hebben deelgenomen:
Max-Havelaar Delft groep 4 en 7
Max-Havelaar Delft BSO alle leeftijden
Internationale School Delft
Kinder-Academie Delft

Workshop/ conceptontwikkeling ism DIO/
projectbegeleiding (Das Glück):
- Judith Haagh
- Masha de Roo

Pedagogische begeleiding:
- Suzanne den Boer

Muziek:
- Eva Beunk

Fotografie/audio-visuele opnames:
- Svetlana Jovanovic

Bewerking films/foto's:
- Laurens 't Jong

Realisatie uitvoering:
Martijn Verbeij (Studio Convex)

Redactie:
- Monique van Rijen

Organisatie:
Stichting Delft In Ovatie (DIO)
- Pieter Petit
- Piet Grouls
- Frank Elshof
- Ad den Boer

delftinovatie@gmail.com
www.delftinovatie.nl

Op alle aan u verstrekte gegevens is het recht van copyright vastgelegd. Niets van deze gegevens mag worden verveelvoudigd, of openbaar gemaakt in enige vorm of enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of anderszins, zonder onze voorafgaande schriftelijke toestemming.

Schetsontwerp opstelling tentoonstelling
zij-ingang Maria van Jessekerk, Delft
Jozefstraat v/h Molenpoort
10 tot 19 februari 2023
13.00 tot 17.00 uur, of op afspraak

